

Runfynd 1968

Runstenarna har varit i blickpunkten för lekt och lärd alltsedan 1600-talet och därför torde knappast någon enda nu stå förbigången ute i naturen. Varje år görs det ändå ett tiotal runfynd. Det är bl. a. sådana runstenar som för längesedan har förts bort från sina ursprungliga platser för att bli mursten i kyrkor eller profana byggnader, och som sedan upptäckes först i samband med restaureringar och ombyggnadsarbeten. Och det är runristade föremål, ofta till det yttre ganska oansenliga, som hittas vid schaktningsarbeten i gamla städers medeltidslager.

Under 1968 har två fullständiga runstenar och tre fragment påträffats i kyrkor, dessutom ett fragment i ett bryggghus och ett i en dikesbro. Tre av fynden utgöres av tidigare kända, men sedermera förkomna runstenar. Återfunnet är också ett tidigare som runsten betraktat fragment med enbart runstensornamentik. Två medeltida runinskrifter har uppdagats på en träskål respektive ett gravbleck. Dessutom bär en nyfunnen bit av ett arabiskt mynt troligen ett par runor. För dessa elva fynd redogöres nedan. Återfyndet 1968 av sammanlagt ungefär hälften av runstenen U 776 Väppeby, Enköpings-Näs sn, kommer att redovisas först efter det att den svårt ramponerade stenen lagats och restaurerats.

Småland, Mellby kyrka

Vid restaureringsarbeten i Mellby kyrka 1968 kom en dittills okänd runsten i dagen. Stenen, som låg som grundsten i sakristians östra mur, har uttagits ur muren och rests på kyrkogården. Den har granskats av Sven B. F. Jansson som har för avsikt att publicera dess intressanta inskrift.

Södermanland, Kjula kyrka

När i oktober 1968 en elkabel skulle dras från Kjula kyrka till kyrkogården, och man utifrån hade grävt sig fram till kyrkans gamla sydportal, som på 1790-talet igensattes, fann man på en meters djup en runsten. Fig 1. Stenen låg som tramphäll framför ingången, med ristningsytan vänd uppåt och vänstra sidan inåt kyrkan. En rad tegelstenar skilde runstenen från den på samma nivå liggande tröskelstenen av sandsten.

Ehuru funnen på ansenligt djup har runstenen icke varit helt okänd tidigare (se *Södermanlands runinskrifter*, s. 389). Sist i handskriften *Södermanlandz Antiquiteter och Runestener* (Kungl. Bibl. sign. F 1 5:5) från 1686 förtecknar nämligen Johan Peringskiöld några »Oafrijtade Runstener i Sörmanl.» och däribland »Noch ett fragment i Kiula kyrkedörr». Någon läsning ger inte Peringskiöld, men otvivelaktigt avses med notisen den nyfunna runstenen. Att den uppfattats som ett fragment, förklaras av stenens belägenhet och dess nedslitna yta med bara några runor synliga i ena kanten. Kjula kyrka är till sina äldsta delar, långhuset och tornet, från 1100-talet. När runstenen först kom att tjäna sitt sekundära ändamål vet man inte, men det har rimligen skett under medeltiden. Runstenen har nu ställts upp invid södra kyrkmuren, under det västra fönstret, på den gamla sydportalens plats.

Gråsvart gnejs. Höjd 120 cm, största bredd 95 cm, tjocklek 28 cm. Runornas höjd 9–11 cm. Ristningsytan är hårt blanksliten av tramp och mycket slät. Stenarten är skiktad och ytlagret tunt, flerstädes avflagrat. De ristningslinjer som ännu kan urskiljas har

Fig. 1. Runstenen vid Kjula kyrka, Södermanland. Foto förf. 1968 (ATA). På fotot i svart-vitt framträder icke inskriftens röda imålning tillfredsställande mot den mörka stenen. Bilden har därför här retuscherats av förf. — Runestone at Kjula Church, Södermanland. The inscription, painted red, could not be seen satisfactorily in the black-and-white photograph, and the picture has therefore been retouched by the author.

slagits igenom ytskiktet, och själva botten i linjerna avtecknade sig som en färgskiftning i ljusare grått. Bevarat är övre delen av ett bågböjt runband och innanför detta rester av ett enkelt kors. Tre av korsarmarna är bevarade, av den vänstra vågräta korsarmen endast en 2 cm lång linje. Korset har sannolikt haft ringformigt centrum, men detaljerna kan nu icke redas ut.

Inskrift:

... : þensa : iftir : eskil : br-þ ...

»... denna (sten) efter Eskil, (sin) broder».

Runornas huvudstavar når i allmänhet inte ner till baslinjen, de hänger så att säga i övre ramlinjen. En sådan anordning är ovanlig. Den skulle i detta fall kunna bero på att huvudstavarna från början har varit grundare huggna nedtill än upptill och nu i sina nedre partier gått förlorade, men det troliga är att ristaren har givit runorna deras nuvarande form. Inskriftens början, före skiljetecknet framför 1 þ, är helt bortnött liksom slutet. Runorna 1-15 är helt säkra. 2 e och 11 e är stungna, däremot inte 6 i. 3 n och 5 a har dubbelsidiga bistavar. De fyra sista runorna är till stor del bortnötta. Men karakteristiska partier av runorna 16 b, 17 r och 19 þ är bevarade och säkerställer här läsningen. Av runan 18 kan möjligen ett kort stycke av en huvudstav spåras.

Runstensresarens namn har gått förlorat. På den döde broderns namn, *Æskell*, finns ett tjugotal svenska runbelägg, de flesta från götalandsskapen. Namnet var mycket vanligt i hela Norden utom på Island. De tre sörmländska beläggen, Sö 46, 126, 333, är lokalt spridda. Med kristendomen sjönk frekvensen av namn med sådana hedniska förleder som *As-*, *Dor-* etc. eller gick helt ur bruk. Att Eskil kom att fortleva beror väl till en del på uppkallelse efter Södermanlands apostel. Inskriften låter sig i sitt nuvarande tillstånd icke närmare dateras än till 1000-talets förra hälft eller mitt. Runstenens Eskil har sålunda — trots fyndplatsens belägenhet bara någon mil från Eskilstuna — intet samband med Eskilskulten.

Södermanland, Nyköping, kv. Rådhuset

I samband med de arkeologiska utgrävningarna för det nya stadshusbygget i Nyköping påträffades i oktober 1964 en medeltida träskål, på vilken man 1968 efter föremålets konservering upptäckte en inskuren runinskrift. Skålen har fyndnummer 2257 och kommer att förvaras i Nyköpingshus.

Skålen är av ask och svarvad, botten dock täljd. Fig. 2. Den var vid anträffandet brusten i ett tjugotal bitar som i samband med konserveringen hopfogats. På utsidan är skålen ornerad med två dubbla, ristade svarvränder; på insidan, utefter överkanten, finns en enkel svarvränd. Vid brädden är omkretsen 58 cm, dvs. föremålet har ursprungligen haft en diameter av 18,5 cm; nu är skålen tämligen skev genom virkets krympning. Höjden har varit ungefär 5 cm, stödbotten i diameter ca 10 cm, tjockleken upptill ca 6 mm.

Runinskriften, som har skurits på stödbotten vinkelrätt mot träets ådring, är 6,5 cm lång. Den är mycket nött genom skålens hantering och svårläst. En brottspricka har touchat runornas toppar. Av runtecknen, som är 1,5 cm höga, förefaller somliga för blotta ögat delvis utplånade. Svaga spår av några till synes förlorade detaljer har dock kunnat urskiljas vid stark uppförstoring (20:1) i förening med lämplig belysning. På teckningen i fig. 2. har skillnaden mellan vad som är synligt för blotta ögat och vad som endast kan urskiljas i förstöringsapparat markerats med olika grovlek i linjerna, rekonstruerade linjer har streckats.

Inskrift:

t-fa · a mk

· · · 5

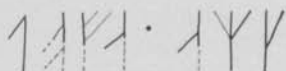
»Tova äger mig».

Inskriften börjar 0,5 cm innanför stödbottens kant. Utrymmet tillåter icke någon text före den runa som ovan uppfattats som den första. Intet skiljetecken förekommer vid inskriftens början, ej heller vid dess slut. Av runan 1 återstår huvudstaven, djupt och tydligt skuren, vid toppen till vänster om huvudstaven mycket svaga spår av en linje på platsen för en **t**-bistav; en liten vinkelformig rits ovanför huvudstaven är av tråytans färg att döma troligen senare tillkommen, oavsiktlig; runan är säkerligen **t** med ensidig bistav. Nästa skåra har ungefär en halv huvudstavs längd och bör vara övre delen av en sådan. Det stora avståndet till föregående runa gör det a priori troligt, att runan 2 har haft bistav eller bistavar till vänster; under förstoring kan man också skymta den inre hälften av en sådan bistav, vars läge indicerar **o** med ensidiga bistavar; den nedre bistaven är dock helt utplånad. Efter 2 **o** följer i runan 3 likaledes övre hälften av en huvudstav; under förstoring skönjes ytterst svaga spår av två raka **f**-bistavar, som utgår från huvudstaven och upptill slutar i fogen. Runan 4 är övre delen av en **a**-runa med relativt lång, ensidig bistav. Därefter finns ett högt ansatt skiljetecken i form av ett litet ojämnt kryss, fördjupat i mitten till en kraftig punkt. Av 5 **a** är övre och större delen bevarad, således hela den tämligen långa, ensidiga bistaven. I 6 **m** är huvudstaven och högra bistaven helt bevarade; den vänstra bistaven syns tydligt med förstoring. 7 **k** är i sin helhet djup och tydlig; en spricka i träets yta följer bistaven och mellersta delen av huvudstaven, svänger snett nedåt vänster och försvinner i en fog.

Föremålet är en matskål. Insidan har ett otal lätta skårer som minne av att både skål och matkniv har varit i flitigt bruk. Skålen har tillhört en kvinna med namnet Tova. Inskriften är nämligen en ägarformel. Typen är välkänd från andra medeltida runinskrifter. Den finns bl. a. på en matkniv, också den anträffad 1964 i kv. Rådhuset i

Fig. 2. Träskål med runinskrift från Nyköping, kv. Rådhuset. Foto M. Claréus 1969 (ATA) jämte förf:s teckning. — Wooden bowl with runic inscription, from the Rådhuset area, Nyköping; photo M. Claréus, 1969, and author's drawing.

Nyköping, med texten **margareta a mik**.¹ Bruket av formeln är såtillvida exklusivt, att det förutsätter förtrogenhet med runristning hos den som märkte föremålet och en viss grad av läskunnighet i ägarens omgivning. I inskriften på skålen har ristaren uteglömt en **i**-runa i det sista ordet. Ristningsfel i form av utelämnade vokaler är icke ovanliga. Beträffande uttrycket *a mik* 'äger mig' kan det noteras, att skiljetecken nästan aldrig förekommer mellan de båda orden.²

Kvinnonamnet Tova, som ju ännu brukas, är välbelagt både i runinskrifter och medeltida källor liksom det motsvarande mansnamnet Tove, båda ursprungligen kortnamn till sammansatta namn med förleden *Dor-*. Namnen är typiskt östnordiska med sin största frekvens i Danmark. Ett av de äldsta beläggen på Tova ger den som historisk betraktade Sønder Vissing-stenen 1 (*Danmarks Runeindskrifter* 55) från senare hälften av 900-talet, enligt runtexten rest av Harald Gormssons hustru Tova efter hennes mor. Det yngsta runbelägget är otvivelaktigt Nyköpingsskålens Tova. En tidsbestämning kan ske först när grävningsberättelsen föreligger och de närmare fyndomständigheterna blir kända. Sannolikt tillhör dock skålen och dess runinskrift 1300-talet.

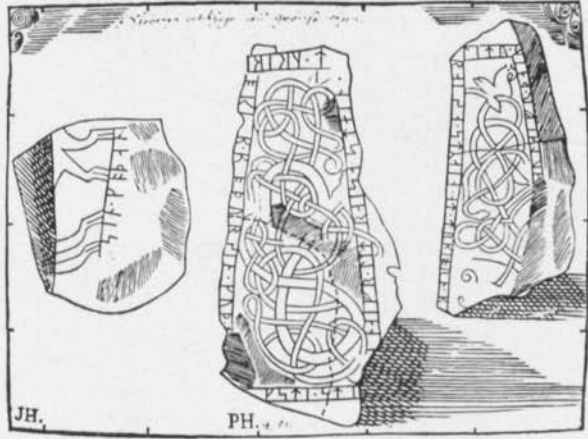
¹ E. Svärdström, Två runristade knivar från Nyköping, *Fornvännen* 1965, s. 133 f.

² Smålands runinskrifter 162 är felläst; även här saknas i verkligheten skiljetecken mellan orden. På åtskilliga runristade märkstickor bland fynden från Bryggen i Bergen står verbformen *a 'äger'* utan objekt. Se A. Liestøl, »Runer frå Bryggen», *Viking* XXVII (1964), s. 6 f.

Fig. 3. Runstensfragment vid Skeberga, Kungs-Husby sn, Uppland, U 712. Foto förf. 1968 (ATA). — Fragment of runestone at Skeberga, Kungs-Husby parish, Uppland, U 712.

Fig. 4. Träsnitt i Johan Peringskiölds Monumenta Sveo-Gothorum, som visar de tre på 1600-talet kända runstenarna vid Skeberga, av vilka stenarna till höger (U 713) och till vänster (U 714) nu är förkomna. Av stenen i mitten (U 712) har den nedre vänstra delen, på bilden begränsad med en streckad linje, återfunnits 1968; resten av stenen saknas fortfarande. — Woodcut in Johan Peringskiöld's Monumenta Sveo-Gothorum, showing three runestones at Skeberga, known in the 17th century. The stone to the right (U 713) and the one to the left (U 714) are now lost. Of the middle stone (U 712), the lower left-hand part, marked in the illustration by a broken line, was re-found in 1968; the rest of this stone is still missing.

Uppland, Kungs-Husby sn, Skeberga

I maj 1968 fick Runverket meddelande om att ett större stycke av en runsten för ett par år sedan (1965 eller 1966) hade påträffats i en jordbro strax V om infarten till allén, som från landsvägen Kungs-Husby kyrka — Arnö leder till Skeberga gård. Runstenen hade legat som gånghäll i den lilla bron över diket på norra sidan om allén. Nu har stenen flyttats ett 30-tal m i östlig riktning och ställts upp mot ett mindre stenblock på en liten bergsknalle i Skeberga hage Ö om landsvägen. Ristningsytan är vänd åt V, mot landsvägen. Fig. 3.

Stenen har visat sig vara nedre hälften av runstenen U 712, känd sedan 1600-talet men sedermera förkommen. Att döma av de äldsta uppgifterna om runstenen torde dess

ursprungliga plats ha legat i den hage, där det återfunna stycket nu står: »Wedh skibergha, å ängian "(Caspar Cohl i F a 6)," J Skeberga beteshage wid grönsö vägen» (Peringskiölds Monumenta). Ytterligare minst två runstenar (U 713 och 714) har funnits i Skeberga hage, se fig. 4. Vid R. Dybecks besök 1860 söktes alla tre förgäves.

Den återfunna stenen är av grå granit med starka kvartsinslag, höjd 109 cm, bredd 68 cm, tjocklek 30 cm. Stenytan är grovt knottrig; den har varit svårbearbetad och linjerna är ojämnt djupa. Runslingorna som följt stenens kanter är svårt skadade, delvis bortslagna. Även i stenens bevarade parti har delar av ristningen gått förlorade efter granskningen och avritningen på 1600-talet. Runornas höjd är 7 cm.

Inskrift (med texten inom □ supplerad efter träsnittet i Peringskiölds Monumenta):

[-laifr · lit raisa · stain · . . . t · kribior- b · roþur sin] · kuþ [· a] . . . isti · s[ti . . .]

»Olev lät resa stenen efter Gerbjörn, sin gode broder. . . ristade stenen.»

Ristarens namn har gått förlorat redan före avritningen på 1600-talet. Möjligen är runstenen ett arbete av Balle, verksam under senare hälften av 1000-talet, som bl. a. har signerat U 707 i Kungs-Husby kyrka.

Inskrifterna på den återfunna U 712 samt U 713 (»... Olev, de läto resa stenen efter Gerbjörn, sin broder») gör det troligt, att dessa två runstenar en gång har varit parstenar, den ena rest av Olev ensam efter brodern Gerbjörn, den andra av Olev gemensamt med övriga bröder till Gerbjörn.

Uppland, Rasbo sn, Västerberga

Vid ombyggnad av ett brygghus på Västerberga 1:1 påträffades i grunden till murstensstocken mitt i huset i november 1967 ett runstensfragment, som utgör ett stycke av U 1008. Fig. 5. Runverket underrättades om fyndet i januari 1968.

Runstenen U 1008 var känd redan på 1600-talet, se fig. 5, då den stod rest »Widh West Berga sönan byn uidh gri[n]den» (J. H. Rhezelius i F c 6). 1813 fanns den fortfarande kvar på platsen, men 1848 uppges den vara sönderslagen och till större delen förkommen. 1926 framtoogs två större fragment, observerade av R. Dybeck redan 1866, ur ladubyggnader. Dessa fragment, som tillsammans utgör runstensens övre hälft, hopfogades och placerades i Rasbo kyrka, där det nu återfunna fragmentet också förvaras.

Gräröd granit. Ristningsytans storlek är 26 × 36 cm. Fragmentet utgör en del av stenens nederdel till vänster. Det har icke passning till den tidigare återfunna delen. Runbandet innehåller fyra runor (nr 38-41 nedan); runornas höjd 8 cm.

Inskrift (med texten inom □ supplerad efter träsnittet i Peringskiölds Monumenta):

[kuni lit · rasa · stain·e]ftir ki---uku · kunu [sino ·] kuþ h[ialbi ont en]or

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

»Gunne lät resa stenen till minne av Ginnlög, sin hustru. Gud hjälpe hennes ande.»

Av runan 38 **k** återstår endast yttersta spetsen av bistaven. Nedre delen av 39 **u** är bortslagen.

U 1008 anses vara ett arbete av samma ristare som runstenen U 1006 Lejsta i samma socken. Ristningsdetaljer stöder onekligen ett sådant antagande. Att denne ristare skulle kunna vara vara identisk med Manne, signaturen på U 1007 Visteby, vilket E. Wessén håller för troligt, motsäges dock både av runformerna och ornamentala detaljer.

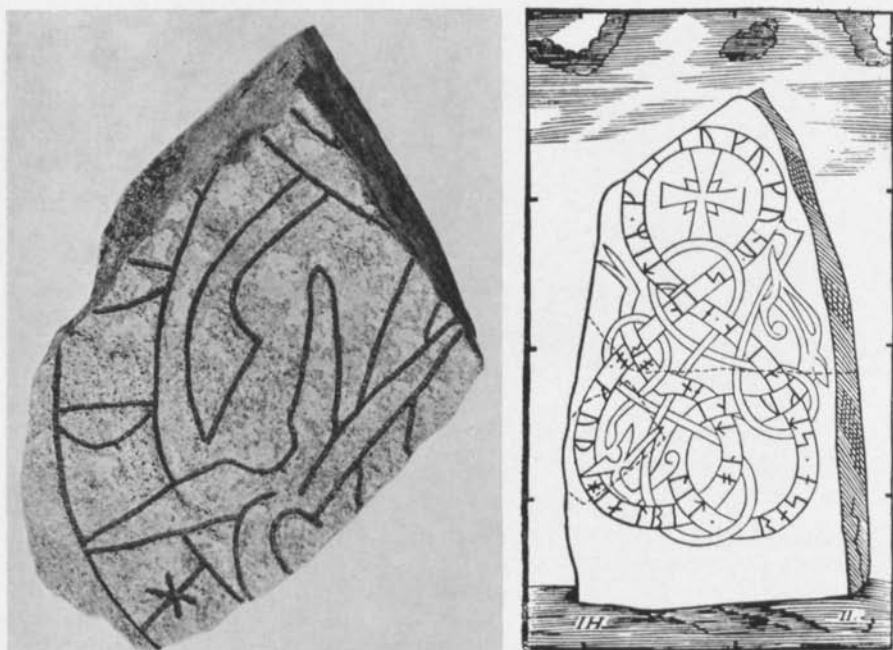

Fig. 5. Runsten vid Västerberga, Rasbo sn, Uppland, U 1008. Träsnittet till höger ur J. Peringskiölds Monumenta visar, att hela stenen var i behåll på 1600-talet. På 1800-talet slogs den sönder. Toppstycket återfanns 1926, det lilla fragmentet nedtill till vänster 1968. Begränsningen av de återfunna styckena har på bilden här av förf. utmärkts med streckade linjer. Resten av stenen saknas fortfarande. Foto N. Lagergren 1968 (ATA). — Runestone at Västerberga, Rasbo parish, Uppland, U 1008. The woodcut to the right, from J. Peringskiöld's Monumenta, shows that the stone was intact in the 17th century. It was broken during the 19th century. The top part was recovered in 1926 and the small fragment, bottom left, in 1968. The limits of the recovered fragments are marked with broken lines. The rest of the stone is still lost.

Uppland, Uppsala, kv. S:t Per

Vid arkeologisk undersökning av S:t Pers kyrkoruin påträffades 1966 i det understa skelettlagret bland gravarna i koret ett omvikt, runristat bronsbleck (Upplandsmuseet inv.nr 13000:241). Runorna upptäcktes i samband med föremålets konservering 1968 på Raä:s och SHM:s tekniska avdelning. Runinskriften ger i sitt nuvarande, ofullständiga skick ingen språklig mening. Blecket, som torde ha tillkommit på 1100-talet, indicerar jämte några orubbade skelettgravar under själva kormuren (ursprunglig) en kristen begravningsplats äldre än 1200-talskyrkan. En utförlig redogörelse för granskningen har jag lämnat i artikeln »Runblecket från östra Aros» i Upplands Fornminnesförenings Årsbok *Uppland* 1969.

Samtidigt anmäldes till Runverket, att också två små ristade stenfragment (UM inv. nr 13000:245 a och b), det ena med runor, 1966 hade påträffats i ruinen. Fig. 6. Frag-

Fig. 6. Ristade stenfragment funna i S:t Pers kyrkoruin, Uppsala, det nedersta med runor. Foto N. Lagergren 1969 (ATA). — Inscribed stone fragments from the ruin of St. Peter's Church, Uppsala, the lowest part with runes.

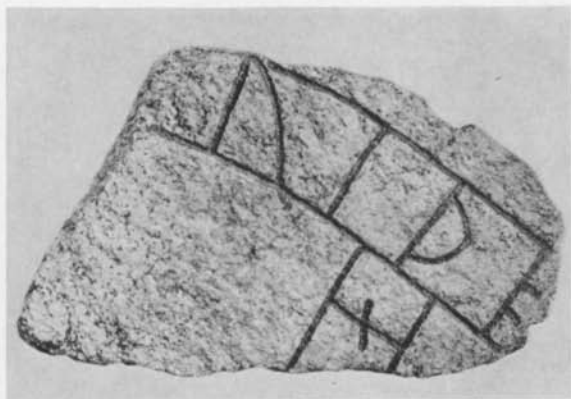

Fig. 7. Runstensfragment från Yttergrans kyrka, Uppland. Foto N. Lagergren 1968 (ATA). — Fragment of a runestone from Yttergran Church, Uppland.

menten »låg utmed norra långhusmuren i hörnet mot koret ... vid understa stenskiftet» enligt uppgift av grävningssledaren, fil. stud. Ulla Walukiewicz.

Båda fragmenten är av röd sandsten. Det större (med runorna) har måtten $28 \times 12 \times 3-4$ cm, det mindre (med rester av ornamentala slingor) $18,5 \times 10,5 \times 3-3,5$ cm. Fragmenten har icke passning sinsemellan. Det större fragmentet har två varandra korsande runband jämte rester av ett par smalare ornamentala slingor. Linjerna är breda men grunda, ristningen oskickligt utförd. I det ena runbandet finns två runor som förlorat sina nedersta delar, **th**; **t**-runan har två bistavar, i **h**-runan har kryssarmarna till vänster om huvudstaven helt gått förlorade i ett bortslag, som också kan ha avlägsnat ett eventuellt skiljetecken mellan de båda runorna. Det andra runbandet innehåller en huvudstav, **i**(?), 5,5 cm hög. Det förra inskriftspartiet kan vara rester av prepositionen *at* jämte ett personnamn som börjar på *H*, eller kan det ha ingått i en from önskan för den dödes själ enligt böneformeln (*Guð hialpi an)d h(ans)*) men givetvis också i någon annan text.

Om de båda fragmenten ursprungligen har tillhört samma runsten kan icke avgöras. Stenmaterialets struktur och huggningen talar emot, den gemensamma fyndplatsen för ett sådant antagande. Ej heller tycks de höra samman med någon tidigare känd runsten i staden.

Uppland, Yttergrans kyrka

I september 1968, medan restaureringsarbeten pågick i Yttergrans kyrka, observerades ett runstensfragment (fig. 7) liggande på marken i hörnet mellan södra långhusmuren och vapenhusets västmur. Enligt uppgift hade fragmentet tillvaratagits vid bogårdsmurens omläggning 1965. Det låg under marknivå i västra muren ungefär mitt för kyrktornet. Inga andra ristade fragment hade iakttagits. Spår av bruk och slamning på runstensfragmentets yta visade, att det har varit inmurat, men om detta har varit fallet i ett tidigt eller sent skede kan brukspåren inte avgöra. Fragmentet förvaras nu i kyrkan.

Grovkornig, grå granit. Mått 43 × 25 × 11 cm. Runornas höjd 8 cm. Ristningen, som på det hela taget är djup och jämn, består av två korta runband, synbarligen ett stycke av en kantslinga (med 4 runor) och en mot kantslingan vinkelrätt liggande slingstump (med en runa); inga ornament.

Inskrift:

... uipb ... a ...

»... Vidbjörn(?)...»

Runorna är säkra. Inga spår vare sig av skiljetecken eller någon runa framför **u**. I den fjärde runan är huvudstaven tydlig, dock något grundare än de övriga runorna; till höger om huvudstaven svaga men säkra rester av två **b**-bistavar med små öglor, vitt åtskilda.

Runföljden **uijb** är sannolikt början av mansnamnet *Vidbiorn*, känt från sju andra uppländska runinskrifter och en öländsk.

Gotland, Västergarns sn, Paviken

Bland de 24 fragmenten av orientaliska silvermynt, som påträffades 1968 vid undersökningen av den vikingatida varvsanläggningen vid Paviken¹ finns på en bit av ett arabiskt mynt med bevarad kant, troligen en omajjad (700-750 e. Kr.)², fyndnr 5882/68:31018, graffiter, som liknar runorna **it**. Fig. 8. Det andra tecknet i ordningen kan nämligen utan hinder vara övre hälften av en **t**-runa med ensidig bistav (kortkvistruna); det första, utan bistav, i så fall troligen **i**. Myntet och graffiterna är dock i nuvarande tillstånd alltför stympade för att de sistnämnda med absolut visshet skall kunna bestämmas som runor (myntfragmentet väger bara 0,33 gr. och utgör ungefär 1/8 av en dirhem).

På ett litet kantfragment av ett sassanidiskt mynt (ej brakteat), fyndnr 5882/68:31103, är graffiterna icke runor utan troligen probermärken.

Fig. 8. Fragment av ett arabiskt silvermynt med graffiter, sannolikt runor. Foto N. Lagergren 1969 (ATA). — Fragment of an Arabic silver coin with graffiti, probably runes. 2: 1.

Östergötland, Fivelstads kyrka

Ett ristat, något blankslitet kalkstensfragment (60 × 48 × 8 cm) med runstensornamentik men utan runor tillvaratogs på senhösten 1968 i Fivelstads kyrkas östra bogårdsmur omedelbart N om den norra ingången till kyrkogården. Fig. 9. Här låg fragmentet som täcksten ytterst i muren med ristningssidan vänd nedåt.

Fyndet har visat sig vara identiskt med den fragmentariska, ornerade sten, som av

¹ P. Lundström, »Paviken I, ett vikingatida varv på Gotland» (1968), s. 108 f. (i *Gotländskt arkiv* 1968.)

² Bestämningen av mynten har gjorts av fil. lic. Ulla S. Welin vid K. Myntkabinettet.

Fig. 9. Återfunnet fragment av gravhäll med runstensornamentik från Fivelstads kyrka, Östergötland, Ög 1. Foto N. Lagergren 1969 (ATA). — Recovered fragment of a grave slab with runestone ornamentation, from Fivelstad Church, Östergötland, Ög 1.

P. A. Säve, L. C. Wiede och C. F. Nordenskjöld observerats »på stora gången» i Fivelstads gamla medeltidskyrka. Med undantag av tornet revs denna 1882. E. Brate har inte återfunnit stenen i samband med förberedelserna för *Östergötlands runinskrifter* h. 1 (1911) men i likhet med Nordenskjöld utgått från att den skulle ha varit en del av en runsten och registrerat den som Ög 1. En teckning utförd av Wiede (förvarad i ATA) visar att ytterligare någon decimeter av fragmentet är förlorat.

Fragmentet har med all sannolikhet tillhört en gravkista från senare hälften av 1000-talet. En brunaktig ton i ristningslinjerna på den ljusgrå stenen var icke ursprunglig färg utan gammal förorening. Den återfunna stenen har nu rengjorts och uppmålats med röd färg samt placerats i kyrkans vapenhus. Där förvaras också ett korsristat kalkstensfragment, blågrått till färgen (59 × 57 × 6,5 cm), funnet 1961 vid Petersborg men säkert härrörande från en liknande gravkista på Fivelstads kyrkogård. Något samband mellan de båda fragmenten föreligger troligen icke.

Elisabeth Svärdström

Summary

Finds of runic inscriptions during 1968 were two complete runestones, (one illustrated in fig. 1), fragments of four other stones (figs. 3, 5, 6, 7) and inscriptions on two medieval articles, a wooden bowl (fig. 2) and a bronze plate, and also a small fragment of an Arabic silver coin with graffiti, which are probably runes (fig. 8). Three of the finds (figs 1, 3, 5) were of runestones known earlier but later lost. One of the runestones, the one at Mellby Church, Småland, has been studied by Sven B. F. Jansson, who will publish the interesting inscription in another context. The author has dealt with the bronze plate from the ruins of St. Peter's Church, Uppsala, in an article entitled *Runblecket från östra Aros*, in *Upplands Fornminnesförenings Årsbok Uppland 1969*. In spite of its incomplete and incomprehensible runic inscription, the plate is of great historical value. The other seven inscriptions are given here (transliterated in bold type).